

AZƏRBAYCANDA CÖKƏ NƏRƏSİNİN (*ACIPENSER RUTHENUS* LINNAEUS, 1758) AKVAKULTURASINDA İNNOVATİV METODLAR

Səfərova A.N.

Bakı Dövlət Universiteti
seferovaamine1@gmail.com

Cökə nərəsinin (*Acipenser ruthenus* Linnaeus, 1758) süni artırılması ilə əlaqədar elmi-tədqiqat işləri 100 ildən artıq tarixə malikdir və hazırkı mərhələdə dünyanın bir sıra ölkələrində onun müxtəlif üsullarla yetişdirilməsinin biotexnologiyası işlənib hazırlanıb.

Hazırda Azərbaycanın balıqçılıq zavodlarında və fermer balıq təsərrüfatlarında əmtəə məqsədilə yetişdirilməsi üçün qeyri-ənənəvi balıq növlərindən də istifadə edilir. Belə növlərdən biri də cökə nərəsidir (*Acipenser ruthenus* Linnaeus, 1758). Cökə nərəsi hazırda dünyanın bir sıra ölkələrində əsas akvakultura obyektlərindən biridir və son zamanlar Azərbaycanın da fermer balıq təsərrüfatlarında əmtəə məqsədilə yetişdirilir. Bu məqsədlə digər ölkələrdən gətirilmiş mayalanmış kürülərdən, sürfələrdən və körpələrdən istifadə olunur. Belə təsərrüfatlarda onların yetişdirilməsinin optimal biotexniki normativlərinin işlənib hazırlanması və inkişafının sürətlənməsinə səbəb olan amillərin tədqiq edilməsi nəzəri və praktiki əhəmiyyətə malikdir.

Tədqiqat işinin əsas məqsədi Azərbaycanın fermer balıq təsərrüfatlarında əmtəə məqsədilə yetişdirilən cökə nərəsinin morfo-bioloji xüsusiyyətlərinin, inkişaf tempinin və formalaşdırılmış reproduktiv sürülərin cinsiyyətinin və yetkinlik mərhələsinin təyin edilməsindən ibarətdir. Tədqiqat işi 2019-2021-ci illərdə "Samukh - fish" balıqçılıq təsərrüfatında həyata keçirilib. Burada embrionları 2015-ci ildə Rusiyanın Həştərxan vilayətindən gətirilmiş və Azərbaycan şəraitində yetişdirilən cökə nərələrinin törədici fondu (500 ədəd) formalaşdırılıb.

Tədqiqat prosesində müxtəlif yaş qruplarına aid fərdlərin inkişaf dinamikası, morfo-bioloji göstəriciləri (uzunluğu, kütləsi, dolğunluq əmsali, yaşama qabiliyyəti və s.), həmçinin törədici fondu kimi formalaşdırılan fərdlərin cinsiyyəti və yetkinlik mərhələsi ultra-səs diaqnostika metodu ilə təyin edilib. Törədici fondu məqsədilə formalaşdırılan fərdlərin cinsiyyətinin və yetkinlik mərhələsinin təyin edilməsində PS-301V ultra-səs skaner aparatından istifadə edilib. 2019-cu ilin dekabr ayının 13-də Azərbaycanın balıqçılıq tarixində ilk dəfə olaraq akvakultura şəraitində formalaşdırılmış 4 yaşlı cökə nərələrindən balıqçılıq məqsədilə cinsi yetkin kürü alınıb. Cinsi yetkin fərdlərdən kürünün alınması "yumurtalıq yolunun kəsilməsi" üsulu ilə yerinə yetirilib. Balıqların sürətli inkişafının və cinsi yetkinliyə çatmasının əsas səbəblərindən biri balıqçılıq prosesinin idarə olunan

temperatur şəraitində tənzimlənməsi olub. Bu məqsədlə 350 metr dərinlikdən çıxan və temperaturu bütün il ərzində 18-22°C arasında təbəddüd edən artezian suyundan istifadə edilib.

"Samukh - fish" təsərrüfatında 2019-cu ildə Azərbaycanda ilk dəfə olaraq "kürüdən-kürüyə" qədər prinsipi ilə yetişdirilmiş cökə nərələrindən cinsiyyət məhsulları alınb və balıqartırma məqsədilə istifadə olunub. "Samukh - fish" təsərrüfatında formalaşdırılmış törədici sürüləri elektron çiplər vasitəsilə işarələnir, onların cinsiyyətinin və yenkinlik mərhələsinin təyin edilməsində ultra-səs diaqnostika metodundan istifadə edilir. Bu üsulla seçilmiş reproduktiv törədicilərdən cinsiyyət məhsulları öldürülmədən - "yumurtalıq yolunun kəsilməsi" üsulu ilə alınır.

2021-ci ilin fevral ayında ultra-səs diaqnostikası metodu ilə analiz edilmiş reproduktiv cökə nərələrinin ümumi sayı 87 ədəd olub. Onlardan 39 ədədi erkək (♂), 48 ədədi isə kürülü (♀) olub. Ultra-səs diaqnostika metodu ilə analiz edilmiş cökə nərəsi törədicilərindən 35 ədəd erkək və 40 ədəd dişi (kürülü) fərdləri IV tamamlanmış yetkinlik mərhələsində olublar. Onlardan ikinci dəfə balıqartırma məqsədilə cinsi yetkin kürü alınb və mayalandırılıb.

2021-ci ilin fevral ayında kürüsü ilk dəfə 2019-cu ildə alınmış cökə nərələri yenidən ultra-səs diaqnostika metodu ilə analiz edilib (87 ədəd) və cinsi yetkin fərdlərdən balıqlar öldürülmədən ikinci dəfə balıqartırma məqsədilə kürü alınb.